

Rozdział I. Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia

1. Znaczenie

Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem (zwany potocznie „zapowiedzią apelacji”) otwiera drogę do wniesienia apelacji. Począwszy od 7.11.2019 r. nie jest dopuszczalna tzw. apelacja wprost, tj. wnoszona z pominięciem uprzedniego wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia i doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem.

Strona ma prawo zaskarżyć orzeczenie tylko w tej części, wobec której domagała się sporządzenia uzasadnienia orzeczenia. Już na etapie składania wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia należy dokładnie przeanalizować sytuację prawną powstałą po wydaniu orzeczenia i mieć na względzie zakres zaskarżenia ewentualnej apelacji. Nie zawsze w interesie strony jest składanie wniosku o sporządzenie uzasadnienia całego wyroku (np. w sprawie o rozwód strona może być zainteresowana szybkim uzyskaniem rozwodu, a chceć jedynie zaskarżyć orzeczenie o alimentach czy kontaktach z dzieckiem).

2. Wymogi formalne

Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem wymaga **formy pisemnej**¹ i musi wyraźnie wskazywać, czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku czy jego części (podstawa prawna: art. 328 § 3 KPC).

W przypadku, gdy wniosek nie dotyczy całego orzeczenia, w treści muszą być wyraźnie wskazane rozstrzygnięcia, których wniosek dotyczy². Wskazanie takie polegać może na:

- 1) oznaczeniu punktów orzeczenia lub
- 2) oznaczeniu przedmiotu rozstrzygnięcia, lub
- 3) oznaczeniu punktów orzeczenia i przedmiotu rozstrzygnięcia.

¹ Wyjątek: ustne zgłoszenie wniosku dopuszczalne jest w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych gdy strona, będąca pracownikiem lub ubezpieczonym, działa bez pełnomocnika fachowego (art. 466 KPC).

² Post. SN z 16.5.2023 r., III CZ 92/23, OSNC 2024, Nr 1, poz. 12: „Nie ma podstaw do konstruowania domniemania, że niewskazanie we wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zakresu żądanego uzasadnienia oznacza, iż wniosek dotyczy całości orzeczenia”.

Przykład

W sprawie o rozwód, Sąd wydaje wyrok o treści jak poniżej:
Sygn. akt VI C 173/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19.10.2023 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie VI Wydział Cywilny Rodzinny Odwoławczy
w składzie:

Przewodniczący: sędzia _____

Protokolant: sekretarz sądowy _____

po rozpoznaniu na rozprawie 19.10.2023 r. w Warszawie

sprawy z powództwa Jana Nowaka

przeciwko Annie Nowak

o rozwód

- 1) orzeka rozwód związku małżeńskiego zawartego 11.6.2011 r. w Warszawie, zarejestrowanego w Urzędzie Stanu Cywilnego m.st. Warszawy, za numerem aktu 1465911/00/AM/2011/553132, pomiędzy Janem Nowakiem, urodzonym dnia 4.10.1985 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim, synem Macieja i Teresy z domu Kamińska, a Anną Nowak, urodzoną dnia 8.9.1987 r. w Warszawie, córką Mirosława i Małgorzaty z domu Sulej, bez orzekania o winie;
- 2) wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi: Julią Nowak urodzoną dnia 24.5.2012 r. w Warszawie oraz Zofią Nowak urodzoną dnia 29.3.2017 r. w Warszawie, pozostawia obojgu rodzicom i ustala, że miejscem zamieszkania małoletnich będzie każdorazowe miejsce zamieszkania matki dzieci Anny Nowak;
- 3) kosztami utrzymania małoletnich obciąża oboje rodziców i udział ojca Jana Nowaka w tych kosztach ustala na kwotę po 2000 (dwa tysiące) zł miesięcznie na rzecz Julii Nowak oraz na kwotę po 2000 (dwa tysiące) zł miesięcznie na rzecz Zofii Nowak, łącznie w kwocie po 4000 (cztery tysiące) zł miesięcznie, płatną do rąk matki dzieci Anny Nowak, do dnia 10. każdego miesiąca z góry, z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w terminie płatności którejkolwiek z rat;
- 4) nie orzeka o sposobie kontaktów ojca Jana Nowaka z dziećmi Julią Nowak oraz Zofią Nowak;
- 5) obciąża kosztami sądowymi strony po połowie;
- 6) nakazuje wypłacić Janowi Nowakowi ze Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Warszawie) kwotę 300 (trzysta) zł tytułem zwrotu połowy opłaty sądowej;
- 7) zasądza od Anny Nowak na rzecz Jana Nowaka kwotę 150 (sto pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu połowy należnej opłaty sądowej z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;
- 8) znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty zastępstwa procesowego.

Podpis sędziego

Strona powodowa pragnie zaskarżyć orzeczenie wyłącznie w części dotyczącej alimentów. Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku może przybrać wówczas następujące formy:

Warszawa, dnia 20.10.2023 r.

Do:

Sądu Okręgowego w Warszawie

VI Wydział Cywilny Rodzinny Odwoławczy

ul. Płocka 9

01-231 Warszawa

Powód:

Jan Nowak

reprezentowany przez:

adw. Piotra Kowalskiego

/adres do doręczeń w stopce/

Pozwana:

Anna Nowak

reprezentowana przez

r.pr. Pawła Wiśniewskiego

/adres w aktach sprawy/

Sygn. akt VI C 173/23

Wniosek

o sporządzenie uzasadnienia pkt 3 wyroku oraz doręczenie odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem

Wariant I.

Działając w imieniu powoda Jana Nowaka, na podstawie udzielonego mi pełnomocnictwa (w aktach sprawy), wnoszę o sporządzenie pisemnego uzasadnienia części wyroku, tj. w zakresie punktu 3, wydanego na rozprawie 19.10.2023 r. przez tutejszy Sąd, w sprawie o sygn. akt VI C 173/23 oraz o doręczenie odpisu ww. wyroku wraz z uzasadnieniem na adres kancelarii.

Wariant II.

Działając w imieniu powoda Jana Nowaka, na podstawie udzielonego mi pełnomocnictwa (w aktach sprawy), wnoszę o sporządzenie pisemnego uzasadnienia części wyroku orzekającego o obowiązku alimentacyjnym powoda wobec małoletnich córek – wydanego na rozprawie 19.10.2023 r. przez tutejszy Sąd, w sprawie o sygn. akt VI C 173/23 oraz o doręczenie odpisu ww. wyroku wraz z uzasadnieniem na adres kancelarii.

Wariant III.

Działając w imieniu powoda Jana Nowaka, na podstawie udzielonego mi pełnomocnictwa (w aktach sprawy), wnoszę o sporządzenie pisemnego uzasadnienia części wyroku, tj. w zakresie punktu 3 orzekającego o obowiązku alimentacyjnym powoda wobec małoletnich córek – wydanego na rozprawie 19.10.2023 r. przez tutejszy Sąd, w sprawie o sygn. akt VI C 173/23 oraz o doręczenie odpisu ww. wyroku wraz z uzasadnieniem na adres kancelarii.

W załączeniu: potwierdzenie uiszczenia opłaty sądowej od wniosku (100 zł; art. 25b ust. 1 KSCU).

W przypadku wadliwego sformułowania wniosku, tj.:

- 1) bez wskazania czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku czy jego części;
- 2) nieoznaczenia konkretnych rozstrzygnięć, które mają zostać uzasadnione pisemnie – sąd I instancji wzywa do uzupełnienia braków formalnych w terminie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązania.

Nieuzupełnienie prawidłowo braków w określonym terminie skutkuje odrzuceniem wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem (podstawa prawna: art. 328 § 4 KPC) co jest równoznacznie z zamknięciem drogi do wniesienia apelacji.

Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem nie podlega doręczeniu stronie przeciwnej, ani innym osobom występującym w postępowaniu. Do wniosku nie załącza się odpisu dla strony przeciwnej ani nie stosuje się do niego wymogu dokonywania bezpośrednich doręczeń między profesjonalnymi pełnomocnikami, wynikającego z art. 132 § 1 KPC.

„Odpis wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem nie podlega doręczeniu w trybie określonym w art. 132 § 1 KPC także po wejściu w życie ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469)”³.

³ Uchw. SN z 4.8.2021 r., III PZP 6/20, OSNP 2022, Nr 1, poz. 1.

3. Termin na złożenie wniosku

Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem wnoszony jest **w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku/postanowienia co do istoty sprawy**, a gdy orzeczenie doręczane jest z urzędu – w terminie tygodnia od dnia jego doręczenia (podstawa prawna: art. 328 § 1 i 2 KPC).

Termin na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem jest terminem ustawowym, a zatem **nie podlega przedłużeniu ani skróceniu, ale na zasadach ogólnych może zostać przywrócony** (art. 168 i n. KPC).

Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie tego orzeczenia wraz z uzasadnieniem złożony po terminie podlega odrzuceniu. Zaniedbanie tego terminu zamyka więc możliwość wniesienia apelacji przez stronę.

Aktualna linia orzecznicza przyjmuje, że wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia i doręczenie tego orzeczenia wraz z uzasadnieniem, **wniesiony przed ogłoszeniem orzeczenia podlega odrzuceniu jako niedopuszczalny**, nawet jeśli wniosek został wniesiony tego samego dnia, w którym miało miejsce ogłoszenie orzeczenia. „Wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku złożony w dniu jego ogłoszenia, lecz przed dokonaniem ogłoszenia, jest nieskuteczny”⁴. „Wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia złożony w dniu ogłoszenia sentencji orzeczenia, ale przed jej ogłoszeniem jest nieskuteczny”⁵.

W tym miejscu odnotować trzeba, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyr. z 13.12.2018 r., skarga Nr 21497/14, Witkowski przeciwko Polsce, HUDOC, w sprawie karnej, stanął na stanowisku, że odrzucenie wniosku o uzasadnienie wyroku, złożonego na godzinę przed wydaniem wyroku, stało się pewnego rodzaju barierą uniemożliwiającą skarżącemu skorzystanie ze środka odwoławczego celem zbadania jego sprawy przez sąd odwoławczy i jako przejaw nadmiernego formalizmu prowadzi do naruszenia art. 6 EKPC. Pogląd Trybunału wydaje się być aktualny także na gruncie procedury cywilnej.

⁴ Uchw. SN z 24.5.2017 r., III CZP 18/17, Legalis.

⁵ Post. SN z 13.6.2013 r., V CZ 21/13, OSNC 2014, Nr 3, poz. 30.

4. Opłata od wniosku o doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem

4.1. Wysokość opłaty

Od 21.8.2019 r. wniosek o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem podlega opłacie sądowej, przy czym od 28.9.2023 r. wysokość tej opłaty jest zróżnicowana w zależności od rodzaju orzeczenia i wynosi:

- 1) 100 zł od wniosku o doręczenie wraz z uzasadnieniem wyroku albo postanowienia co do istoty sprawy, wydawanego w postępowaniu nieprocesowym (tj. postanowienia rozstrzygającego merytorycznie o zgłoszonych żądaniach w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, będącego odpowiednikiem wyroku w procesie). Przykładem takiego postanowienia jest postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, o podziale majątku wspólnego, o ubezwłasnowolnieniu, o wyrażeniu zgody na dokonanie przez rodziców małoletniego czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem dziecka itp.;
- 2) 30 zł od wniosku o doręczenie wraz z uzasadnieniem postanowienia innego niż orzekającego co do istoty sprawy lub zarządzenia. Przykładem takiego postanowienia jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych, o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu, o zawieszeniu postępowania, ale także o umorzeniu postępowania (mimo że jest to postanowienie kończące postępowanie w sprawie).

W przypadku orzeczenia zaskarżanego apelacją opłata sądowa zawsze wynosić będzie 100 zł (dotyczy to wyroków w przypadku procesu i postanowień co do istoty sprawy wydawanych w postępowaniu nieprocesowym).

Opłatę uiszczoną od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi (podstawa prawna: art. 25b ust. 3 KSCU).

4.2. Sposób uiszczenia opłaty

Zob. Rozdział VI.4. *Sposób uiszczenia opłaty sądowej.*

Rozdział II. Rodzaje orzeczeń zaskarżanych apelacją

Apelacja przysługuje od:

- 1) wyroków sądu I instancji (art. 368 § 1 KPC);
- 2) postanowień sądu I instancji orzekających co do istoty sprawy wydanych w postępowaniu nieprocesowym (art. 518 zd. 1 KPC);
- 3) wpisu w księdze wieczystej oraz wykreślenia (art. 626⁸ § 6 i 7 KPC) z wyłączeniem rozstrzygnięcia co do istoty sprawy wydanego przez referendarza sądowego (zaskarżanego skargą na orzeczenie referendarza).

Apelacja przysługuje od orzeczeń (wyroków i postanowień) sądu I instancji:

- 1) rozstrzygających sprawę w całości;
- 2) wstępnych;
- 3) częściowych;
- 4) uzupełniających;
- 5) łącznych (gdy sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania w trybie art. 219 KPC);
- 6) zaocznych, ale tylko po stronie powoda (po stronie pozwanego wyrok zaoczny zaskarżany jest **wyłącznie sprzeciwem!**).

Apelacja przysługuje w każdej sprawie zakończonej merytorycznym rozstrzygnięciem sądu I instancji – bez względu na rodzaj sprawy i wartość przedmiotu zaskarżenia. Apelacja przysługuje również od orzeczenia sądu I instancji zapadającego w wyniku rozpoznania sprawy po wznowieniu postępowania.

Apelacją jest zaskarżane także orzeczenie o kosztach postępowania, jeśli skarżone jest jednocześnie z rozstrzygnięciem co do istoty sprawy (jeśli skarżone jest wyłącznie orzeczenie o kosztach postępowania – przysługuje **wyłącznie zażalenie**, podstawa prawna: art. 394 § 1 pkt 6 KPC).

Podkreślić należy, że w odniesieniu do pozostałych rozstrzygnięć zawartych w wyroku, lecz będących *de facto* postanowieniami (a więc zaskarżanych co do zasady zażaleniem), w ustawie brak odpowiednika art. 394 § 1 pkt 6 KPC dla takich postanowień. W praktyce przyjęło się, analogicznie jak przy kosztach postępowania, że jeśli rozstrzygnięcia te są zaskarżane wraz z rozstrzygnięciem o roszczeniu głównym – obejmowane są apelacją, nie zaś zaskarżane odrębnym od apelacji zażaleniem¹.

Zważywszy jednak na zauważalnie postępującą formalizację postępowania cywilnego, a zwłaszcza odchodzenie od utartej praktyki sądowej na rzecz literalnego odczytywania przepisów, **sugerowane jest zaskarżanie takich rozstrzygnięć zażaleniem**.

¹ Potwierdzeniem tej praktyki jest choćby post. SN z 31.8.2006 r., I CZ 64/06, Legalis.

Jak wskazali A. Łazarska, K. Górski [w:] T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I, wyd. 2, 2023, art. 394 „Względy dotyczące techniki formułowania orzeczeń, tj. nadawania im określonej formy, nie mogą w niczym zmieniać ich istoty. W uchw. SN(7) z 26.2.1968 r. (III PZP 44/67, OSNCP 1968, Nr 8-9, poz. 130) wyjaśniono, że na postanowienie o umorzeniu postępowania przysługuje zażalenie, chociażby postanowienie to zostało zamieszczone w wyroku. Podobna sytuacja zachodzi w wypadku odrzucenia pozwu postanowieniem zamieszczonym w wyroku, albowiem względy dotyczące techniki formułowania orzeczeń, tj. nadawania im określonej formy, nie mogą w niczym zmieniać ich istoty (zob. też uchw. SN z 15.5.1970 r., III PZP 9/70, OSNCP 1970, Nr 10, poz. 184). Od postanowienia sądu I instancji o odrzuceniu pozwu w części przysługuje zażalenie, chociażby postanowienie to zostało zamieszczone w wyroku; zażalenie to podlega stosownej opłacie niezależnie od opłaty od apelacji wniesionej od zawartego w wyroku rozstrzygnięcia o dochodzonym roszczeniu (uchw. SN z 3.2.2009 r., I PZP 5/08, OSNAPiUS 2009, Nr 11-12, poz. 132).”

Rozdział III. Niedopuszczalność apelacji z uwagi na brak substratu zaskarżenia

1. Apelacja od nieistniejącego orzeczenia

Apelacja od wyroku nieistniejącego nie jest dopuszczalna, a jeśli taka apelacja zostanie wniesiona, podlega odrzuceniu¹.

„Skoro o żądaniu alternatywnym powoda Sąd Okręgowy w ogóle nie orzekł, nie jest w tym zakresie dopuszczalna apelacja. **Apelacja nie przysługuje bowiem od orzeczenia nieistniejącego**”². „**Zaskarżenie od nieistniejącego rozstrzygnięcia nie jest dopuszczalne**. Nie można oprzeć apelacji na zarzucie, że sąd nie orzekł o całości żądania strony. W takim wypadku stronie przysługuje wniosek o uzupełnienie wyroku lub prawo wytoczenia odrębnego powództwa”³.

Generalnie, z uwagi na skutki procesowe, przypadki nieistniejącego orzeczenia można podzielić na dwie grupy:

- 1) gdy sąd nie wydał orzeczenia, tj. nie orzekł o części zgłoszonego żądania – wówczas **apelacja jest nie tylko niedopuszczalna, ale i niecelowa**;
- 2) gdy sąd sporządził w formie pisemnej orzeczenie, ale nie jest ono podpisane lub nie zostało ogłoszone – wówczas **apelacja, mimo to, iż jest niedopuszczalna i zostanie odrzucona, powinna zostać wniesiona celem wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia stwarzającego jedynie pozory doniosłego prawnie rozstrzygnięcia**.

2. Nieistniejące orzeczenie wobec braku rozstrzygnięcia o całości zgłoszonych roszczeń

Najczęstszym przypadkiem nieistniejącego rozstrzygnięcia jest wyrok, którym sąd zasądza tylko część roszczenia, nie wydając rozstrzygnięcia w przedmiocie oddalenia dalej idących roszczeń. Nawet jeśli w uzasadnieniu takiego wyroku sąd daje wyraz temu, że powództwo

¹ Zob. wyr. SN z: 28.4.2010 r., II UK 330/09, Legalis; 10.10.2008 r., II CSK 235/08, Legalis; 27.9.1973 r., III CRN 223/73, OSNCP 1974, Nr 7–8, poz. 134; post. SN z: 18.6.2014 r., V CZ 39/14, Legalis; 27.6.2012 r., IV CZ 39/12, Legalis; 19.7.2006 r., I CZ 35/06, Legalis; 11.09.2002 r., V CKN 1165/00, Legalis.

² Post. SN z 16.1.2009 r., V CZ 88/08, Legalis.

³ Post. SN z 10.11.2009 r., II PZ 19/09, Legalis.

w pozostałej części oddalił, apelacja po stronie powoda będzie niedopuszczalna, dlatego że rozstrzygnięcie sądu musi znajdować się w sentencji wyroku i nie może wynikać jedynie z uzasadnienia. Wyłączenie w takim przypadku możliwości wniesienia apelacji po stronie powoda nie ogranicza strony pozwanej w zaskarżeniu wydanego orzeczenia (w całości lub w części) na zasadach ogólnych, albowiem po stronie pozwanego istnieje wyrok (uwzględniający część żądań powoda), z którym to rozstrzygnięciem pozwany może się nie godzić.

Przykład

W sprawie o zapłatę kwoty 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie liczonymi od 15.5.2023 r. do dnia zapłaty, sąd wyrokiem z 19.10.2023 r.:

- 1) zasądza od pozwanego Marka Kowalskiego na rzecz powoda Jana Nowaka kwotę 51 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie liczonymi od 15.5.2023 r. do dnia zapłaty;
- 2) zasądza od pozwanego Marka Kowalskiego na rzecz powoda Jana Nowaka kwotę 2500 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu wyroku sąd wskazuje wprost, że oddalił dalej idące powództwo o zapłatę 49 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie liczonymi od 15.5.2023 r. do dnia zapłaty z uwagi na uwzględnienie zarzutu potrącenia, zgłoszonego przez pozwanego.

Stronie powodowej nie przysługuje apelacja od takiego orzeczenia – pomimo że w uzasadnieniu wyroku sąd wyraźnie wyartykułował, iż dalej idące powództwo oddala. W szczególności **błędne i niedopuszczalne** byłoby zaskarżenie ze strony powoda wyroku w pkt 1 z uzasadnieniem, że sąd „zasądził za mało” lub „zasądził kwotę 51 000 zł w miejsce dochodzonej kwoty 100 000 zł”.

Strona pozwana, jeśli nie zgadza się z wyrokiem zasądzającym na rzecz powoda kwotę 51 000 zł, może zaskarżyć wyrok w całości lub w części, zakresem zaskarżenia obejmując pkt 1 wyroku (odpowiednio w całości lub w oznaczonej części).

2.1. Dostępne kroki prawne po stronie powoda sanowania sytuacji, gdy sąd nie orzeknie o całości zgłoszonych roszczeń

Jeśli sąd nie orzeknie o całości roszczeń zgłoszonych przez powoda, powód ma do wyboru dwie możliwości:

- 1) zgłosić wniosek o uzupełnienie wyroku (art. 351 § 1 KPC);
- 2) wytoczyć nowe powództwo o pominięte przez sąd roszczenia.

Ad 1) Wniosek o uzupełnienie wyroku

Artykuł 351 § 1 KPC: „Strona może w ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia wyroku, a gdy doręczenie wyroku następuje z urzędu – od jego doręczenia, zgłosić wniosek o uzupełnienie wyroku, jeżeli sąd nie orzekł o całości żądania, o natychmiastowej wykonalności albo nie

zamieścił w wyroku dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu”.

Inaczej niż większość terminów w procedurze cywilnej, termin na złożenie wniosku o uzupełnienie wyroku nie biegnie od momentu doręczenia wyroku wraz z uzasadnieniem. Wniosek o uzupełnienie wyroku wnoszony jest w terminie dwóch tygodni **od ogłoszenia wyroku**, a gdy doręczenie wyroku następuje z urzędu – **od jego doręczenia**. Jeśli zatem strona poweźmie wiadomość o braku wymaganego rozstrzygnięcia o wszystkich zgłoszonych roszczeniach dopiero po doręczeniu jej przez sąd wyroku wraz z pisemnym uzasadnieniem, najprawdopodobniej wniosek o uzupełnienie wyroku będzie spóźniony (wniosek o uzupełnienie wyroku złożony po terminie podlega odrzuceniu⁴).

Sądem właściwym do rozpoznania wniosku o uzupełnienie orzeczenia jest sąd, który wydał to orzeczenie. Odstępstwo od tej zasady dotyczy kosztów sądowych – wprowadza je art. 108¹ KPC, zgodnie z którym, jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.

Wniosek o uzupełnienie wyroku nie podlega opłacie sądowej i nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia.

Wątpliwości co do treści orzeczenia sąd rozstrzyga postanowieniem.

Ad 2) Wytoczenie nowego powództwa o pominięte przez sąd roszczenia

Strona, która nie zażądała uzupełnienia wyroku na podstawie art. 351 § 1 KPC, może wnieść nowy pozew o pominięte przy poprzedniej sprawie żądanie, albowiem nie zachodzi w takim wypadku powaga rzeczy osądzonej⁵. Pozew wniesiony pierwotnie uznawany jest za skutecznie przerywający bieg przedawnienia roszczenia, przy czym przedawnienie roszczenia „pominiętego” przez sąd rozpoczyna na nowo bieg z chwilą wydania przez sąd wyroku nieobjmującego żądania zgłoszonego przez powoda (podstawa prawna: art. 123 § 1 pkt 1 w zw. z art. 124 § 1 i 2 KC).

Nowy pozew podlega nowej opłacie sądowej.

2.2. Przypadki dopuszczalności zaskarżenia apelacją orzeczenia pomimo braku w sentencji rozstrzygnięcia o oddaleniu roszczeń

Zdarzają się sytuacje, choć bardzo nieliczne, kiedy istnieje możliwość zaskarżenia apelacją orzeczenia, pomimo braku w sentencji rozstrzygnięcia o oddaleniu roszczeń.

⁴ Post. SN z 28.11.1989 r., I CZ 270/89, Legalis.

⁵ Zob. orz. SN z 3.6.1949 r., C 655/49, Legalis; uchw. SN(7) – zasada prawna – z 30.5.1966 r., III PZP 15/66, OSNCP 1966, Nr 12, poz. 204; post. SN z 21.12.1981 r., I PRN 96/81, OSNCP 1982, Nr 5–6, poz. 87; wyr. SN z 16.5.1969 r., II PR 131/69, Legalis.

2.2.1. Postępowanie nieprocesowe

Przypadki te dotyczą w zasadzie postępowania nieprocesowego, gdyż nadal aktualna pozostaje linia orzecznicza, zgodnie z którą: „Jeśli sąd w postępowaniu nieprocesowym powinien rozstrzygnąć o wszystkich żądaniach **z urzędu**, uczestnikom postępowania przysługuje apelacja, nie zaś wniosek o uzupełnienie postanowienia”⁶.

Jeśli zatem np. sąd **w postępowaniu działowym** nie zaliczy jakiegoś składnika do masy dzielonego majątku, od postanowienia działowego przysługuje w tym zakresie apelacja (bez konieczności składania uprzedniego wniosku o uzupełnienie postanowienia) – uznaje się bowiem, że brak zaliczenia przez sąd jakiegoś składnika majątkowego do majątku wspólnego podlegającego podziałowi nie oznacza pominięcia tego składnika w orzeczeniu (co mogłoby uzasadniać odpowiednie stosowanie art. 351 KPC), lecz jest rozstrzygnięciem merytorycznie negatywnym, odpowiadającym niezaliczeniu tego składnika do majątku wspólnego podlegającego podziałowi.

Szczególne zasady dotyczące wnoszenia apelacji od postanowień wydanych w postępowaniu nieprocesowym mają zastosowanie w tych sprawach, w których sąd niezależnie od treści wniosku ma możliwość wyboru różnych wariantów rozstrzygnięć, np. **w sprawach o ustanowienie drogi koniecznej oraz o uregulowanie sposobu korzystania z rzeczy wspólnej**. Wydanie rozstrzygnięcia określonej treści zawiera w sobie **domyślne oddalenie pozostałych wariantów**. Strona niezadowolona z treści postanowienia sądu może zaskarżyć je apelacją, bez konieczności składania wniosku o uzupełnienie postanowienia, ponieważ w tym postępowaniu sąd nie musi zamieszczać w sentencji rozstrzygnięcia, że oddalił pozostałe, niezrealizowane warianty.

Również **w sprawach o ustanowienie służebności**, w tym służebności drogi koniecznej i służebności przesyłu, orzecznictwo dopuszcza apelację od orzeczenia zasądzającego wynagrodzenie z tytułu ustanowienia służebności w wysokości niższej niż wnioskowana przez właściciela gruntu – pomimo braku w sentencji postanowienia sformułowania, że sąd oddala roszczenie o wynagrodzenie w części przewyższającej kwotę przyznaną z tego tytułu⁷.

Niejednolitość linii orzeczniczej SN widać natomiast przy rozstrzyganiu przez sądy w sprawach działowych tzw. roszczeń uzupełniających⁸, o których sąd nie orzeka z urzędu, lecz na wniosek stron. Widoczne są tu dwa przeciwstawne poglądy.

Według jednego stanowiska, historycznie starszego, w razie nierozstrzygnięcia przez sąd I instancji w sentencji postanowienia dokonującego podziału o takich roszczeniach, zainteresowanym uczestnikom przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia

⁶ Tak SN w post. z 15.5.2014 r., II CZ 15/14, Legalis i w powołanych w tym postanowieniu: uchw. SN z 21.7.1988 r., III CZP 61/88, OSNC 1989, Nr 10, poz. 160 i post. SN z 3.10.2003 r., III CKN 1529/00, Legalis.

⁷ Zob. post. SN z 15.5.2014 r., II CZ 15/14, Legalis i post. SN z 27.2.2014 r., II CZ 120/13, Legalis.

⁸ Roszczeniami uzupełniającymi określane są wszelkie poboczne roszczenia związane z rozliczeniami pomiędzy współwłaścicielami z tytułu pozostania we własności rzeczy, spadku czy ustroju wspólności ustawowej małżeńskiej. Uzupełniającymi określane są roszczenia:

- 1) o zwrot poniesionych na wspólną rzecz nakładów i wydatków;
- 2) związane z korzystaniem z rzeczy wspólnej z naruszeniem uprawnień pozostałych współwłaścicieli;
- 3) z tytułu spłaconych długów (spadkowych lub małżonków);
- 4) o rozliczenie pobranych pożytków;
- 5) związane ze zbyciem, zniszczeniem, utratą składnika majątku wspólnego.

działowego. W tych orzeczeniach⁹ SN odwołuje się do art. 618 § 3 KPC, który wyłącza możliwość dochodzenia takich roszczeń po wydaniu prawomocnego postanowienia o podziale – niezależnie od tego, czy były one zgłoszone w postępowaniu działowym i sąd nie orzekł o nich w postanowieniu, czy też nie zostały zgłoszone – i z tej przyczyny, zdaniem sądu, w sprawach działowych ograniczone jest działanie art. 351 KPC. Przyjmuje się przy tym, że w tego rodzaju orzeczeniach działowych sąd zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne, natomiast rozstrzygnięcia negatywne (nieuwzględnienie określonych żądań) zawarte są w nich w sposób dorozumiany. Nieuwzględnienie przez sąd w postępowaniu nieprocesowym całości roszczenia zawiera w sobie również oddalenie żądania w pozostałej części, mimo niewyrażenia tego wprost w sentencji postanowienia.

Za prawidłowością i aktualnością powyższej praktyki opowiedziała się *D. Olczak-Dąbrowska*¹⁰. Według drugiego, nowszego stanowiska¹¹, sąd, uwzględniając w części roszczenia uzupełniające, powinien oddalić żądanie w pozostałym zakresie. W razie pominięcia przez sąd I instancji rozstrzygnięcia o całości żądania, niedopuszczalna jest apelacja w zakresie pominiętego przez sąd I instancji żądania z powodu braku substratu zaskarżenia. Wskazuje się tutaj, że: „Rozstrzygnięcie o tych roszczeniach wymienionych w art. 686 KPC nie należy do istoty postępowania działowego (o podział majątku wspólnego), lecz następuje przy okazji tego postępowania, w celu ostatecznego zakończenia wszystkich kwestii wiążących się z działem spadku (podziałem majątku wspólnego) – między spadkobiercami (byłymi małżonkami); sam więc fakt rozpoznania roszczeń z tytułu poczynionych nakładów na majątek objęty wspólnością w postępowaniu nieprocesowym nie uzasadnia stosowania do reguł rządzących rozstrzyganiem tych roszczeń zasad odmiennych od tych, jakie rządzą rozstrzyganiem tych roszczeń w procesie”¹². Taka praktyka stwarza jasność co do dalszych środków prawnych przysługujących zainteresowanym uczestnikom; postanowienie podlega zaskarżeniu na zasadach ogólnych, w wypadku zaś niepełnego rozstrzygnięcia co do omawianego roszczenia, postanowienie może zostać uzupełnione (art. 351 w zw. z art. 13 § 2 KPC). W tym miejscu warto przytoczyć wywody *A. Stempniaka*: „Należności z tytułu roszczeń dodatkowych nie podlegają potrąceniu z ustalonymi spłatami lub dopłatami [B. Dobrzański, Głos do uchwały SN z 13.2.1970 r., III CZP 97/69, s. 396–397; M. Sychowicz, Postępowanie o zniesienie współwłasności, s. 130–131; S. Madaj, Postępowanie nieprocesowe, s. 131. Inaczej, niesłusznie, J. Polickiewicz, w: Z. Resich, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, J.I. Bielski (red.), Kodeks cywilny, t. III, 1972, s. 1971 oraz SN w uchw. z 26.10.1961 r., 4 CO 15/61, OSNCP 1963, Nr 1, poz. 3 i w uchw. z 13.2.1970 r., III CZP 97/69, Legalis]. Za wadliwą należy uznać praktykę polegającą na potrącaniu tych wierzytelności z wierzytelnościami z tytułu spłat i dopłat, gdyż nie znajduje ona uzasadnienia ani w przepisach prawa materialnego, ani w przepisach normujących postępowania działowe. Pozostaje jeszcze do rozważenia kwestia dopuszczalności potrącenia w obrębie wierzytelności z tytułu tego samego roszczenia objętego art. 686 KPC i w obrębie wierzytelności z tytułu różnych roszczeń mieszczących się w zakresie art. 686 KPC.

⁹ Zob. uchw. SN z 13.2.1970 r., III CZP 97/69, OSPIKA 1971, Nr 9, poz. 167; uchw. SN z 21.7.1988 r., III CZP 61/88, OSNCP 1989, Nr 10, poz. 160; post. SN z 3.10.2003 r., III CKN 1529/00, Legalis; post. SN z 2.3.2005 r., III CK 28/05, Legalis; post. SN z 28.2.2013 r., III CZ 4/13, Legalis; uchw. SN z 13.5.2016 r., III CZP 6/16, Legalis.

¹⁰ *D. Olczak-Dąbrowska*, art. 528, w: *T. Szanciło* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. II, Art. 506–1217, Warszawa 2023, s. 355.

¹¹ Zob. post. SN z 1.12.2011 r., I CSK 78/11, Legalis; post. SN z 14.12.2011 r., I CSK 138/11, OSNC 2012, Nr 7–8, poz. 89; częściowo uchw. SN z 11.12.2014 r., III CZP 94/14, OSNC 2015, Nr 11, poz. 127.

¹² Tak SN w uzasadnieniu post. z 1.12.2011 r., I CSK 78/11, Legalis.

Nie ma formalnych przeszkód do tego, aby w tych wypadkach nie można było skorzystać z możliwości potrącenia (por. art. 498 KC). Warunkiem przeprowadzenia tego zabiegu jest złożenie przez zgłaszających roszczenia współspadkobierców – zgodnie z art. 499 KC – stosownego oświadczenia w tym zakresie (*M. Sychowicz*, Postępowanie o zniesienie współwłasności, s. 129–130). Brak oświadczenia będzie eliminował możliwość przeprowadzenia potrącenia, gdyż czynność ta nie należy do prerogatywy sądu mieszczącej się w zakresie działania *ex officio*. Zgłoszone w postępowaniu działowym przez uprawniony podmiot roszczenie z art. 686 KPC powinno być wyraźnie rozstrzygnięte w treści postanowienia. Sąd zatem zobowiązany jest do wyraźnego ustosunkowania się do zgłoszonego wniosku i nie może zgłoszonego roszczenia pominąć w orzeczeniu ani uwzględnić go w części, nie wypowiadając się co do pozostałej, nieuwzględnionej części. Początkowo SN, opierając się na praktyce sądów powszechnych, przyjmował, że w sentencji orzeczenia nie wymaga się zamieszczania stwierdzenia o oddaleniu nieuwzględnionej części roszczenia i wystarczy poprzestać na treści pozytywnej ograniczonej do zasądzenia określonej części roszczenia (uchw. SN z 13.2.1970 r., III CZP 97/69, OSPiKA 1971, Nr 9, poz. 167). Stanowisko to spotkało się ze słuszną krytyką ze strony doktryny (*B. Dobrzański*, Głosa do uchwały SN z 13.2.1970 r.; *T. Misiuk*, Problemy, cz. II, s. 10–11; *W. Kamiński*, Dochodzenie roszczeń, s. 31; *M. Sychowicz*, Postępowanie o zniesienie współwłasności, s. 131–132; *S. Madaj*, Postępowanie nieprocesowe, s. 131). Trafnie podkreślono, że z faktu rozstrzygania o roszczeniach dodatkowych w postępowaniu nieprocesowym w toku postępowania o dział spadku nie można przypuszczać, że będzie się do tych roszczeń stosować odmienne reguły od tych, które obowiązują przy rozpoznawaniu tych roszczeń w procesie. Właściwą praktyką sądu prowadzącego postępowanie o dział spadku, orzekającego o zgłoszonym roszczeniu z art. 686 KPC, powinno być zamieszczenie w sentencji postanowienia rozstrzygnięcia o uwzględnieniu albo oddaleniu wniosku bądź częściowym uwzględnieniu i oddaleniu w pozostałej części (w tym tonie wypowiedział się SN w uchw. z 7.4.1970 r., III CZP 5/70, OSPiKA 1971, Nr 9, poz. 168 i w post. z 14.12.2011 r., I CSK 138/11, Biul. SN 2012, Nr 2, poz. 12). Należy zastanowić się, jak ma postąpić uczestnik postępowania zgłaszający roszczenie z art. 686 KPC, jeżeli sąd nie zamieści w sentencji orzeczenia żadnego rozstrzygnięcia w tym przedmiocie lub gdy uwzględni je w części i nie wypowie się w treści postanowienia co do pozostałej części żądania. W doktrynie i orzecnictwie pojawiła się rozbieżność co do wskazania rodzaju środka prawnego przysługującego w tej sytuacji uczestnikowi. Według pierwszego stanowiska osobie uprawnionej przysługuje tylko prawo zgłoszenia wniosku o uzupełnienie postanowienia (art. 351 w zw. z art. 13 § 2 KPC) [*T. Misiuk*, Problemy, cz. II, s. 13–14; *W. Kamiński*, Dochodzenie roszczeń, s. 31–32; *M. Sychowicz*, Postępowanie o zniesienie współwłasności, s. 138 i n.; *J. Jodłowski*, w: *J. Jodłowski, K. Piasecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. III, 1989, s. 856; *S. Madaj*, Postępowanie nieprocesowe, s. 157–158; *B. Bładowski*, Głosa do uchwały SN z 21.7.1988 r., s. 219 i n.; *A. Stempniak*, Postępowanie o dział spadku, s. 251 i n., 419; *K. Markiewicz*, Zasady orzekania, s. 255; *J. Studzińska*, w: *E. Gapska, J. Studzińska*, Postępowanie nieprocesowe, Warszawa 2015, s. 755–756; uchw. SN z 7.4.1970 r., III CZP 5/70, OSPiKA 1971, Nr 9, poz. 168; post. z 14.12.2011 r., I CSK 138/11, Biul. SN 2012, Nr 2, poz. 12], natomiast według drugiego zapatrywania osobie uprawnionej przysługuje prawo wniesienia apelacji (art. 518 KPC) [*B. Dobrzański*, Głosa do uchwały SN z 13.2.1970 r.; *T. Żyżnowski*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuły 506–729, Warszawa 2011, s. 449; *J. Pietrzykowski*, w: *K. Piasecki, A. Marciniak* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. III, 2012, s. 342–343; *J. Gudowski*, w: *T. Ereciński* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. III, 2012, s. 86–87 i 533; *A. Zieliński*, w: *A. Zieliński* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, 2012, s. 1115; uchw. SN

z 13.2.1970 r., III CZP 97/69, OSPiKA 1971, Nr 9, poz. 167; uchw. SN z 21.7.1988 r., III CZP 61/88, OSNCP 1989, Nr 10, poz. 160; post. SN z 3.10.2003 r., III CKN 1529/00, Legalis]. Zagadnienie to jest dyskusyjne, a zakres przesłanek uzasadniających przyjęte rozwiązania na tyle obszerny, że wykracza on poza przedmiot opracowania. Wystarczy tu powołać podstawowe założenia obu poglądów. Zwolennicy żądania uzupełnienia postanowienia wskazują, że od orzeczenia, które nie istnieje, nie przysługuje apelacja. Z tego względu art. 351 KPC może być odpowiednio stosowany w postępowaniu działowym, gdyż możliwość uzupełnienia postanowienia zgodnie z tym przepisem zależy tylko od okoliczności w nim określonych. Bez znaczenia dla przyjęcia stosowania art. 351 KPC będą konsekwencje określone w art. 688 w zw. z art. 618 § 3 KPC, prowadzące do tego, że roszczenia rozliczeniowe nie będą mogły być przez uczestników dochodzone. Przedstawiciele stanowiska stwierdzającego, że właściwą drogą korekty braku rozstrzygnięcia sądu jest wniesienie apelacji, przyjmują, że brak orzeczenia jest uchybieniem procesowym. Ich zdaniem w postępowaniach działowych wykluczone jest stosowanie art. 351 KPC ze względu na regulację zawartą w art. 618 § 3 KPC. W art. 351 KPC ustawodawca przyznał powodowi prawo wyboru między uzupełnieniem orzeczenia a wytoczeniem nowego powództwa. Tej ostatniej możliwości uczestnik postępowania działowego byłby pozbawiony¹³.

W praktyce codziennej pełnomocnika fachowego spotkać się można z postanowieniami działowymi sporządzanymi według obu omówionych powyżej formuł, które to formuły są równie poprawne. Należy przychylić się do poglądu, że w razie nierozstrzygnięcia przez sąd I instancji w sentencji postanowienia działowego o roszczeniach uzupełniających, zainteresowanym uczestnikom co do zasady przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego. Wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego należy natomiast z tzw. ostrożności procesowej złożyć, gdy sąd w postanowieniu działowym nie orzeknie o wszystkich roszczeniach uzupełniających, jednocześnie jednak część z nich oddali (oddalenie części roszczeń uzupełniających wskazywać będzie na zastosowanie przez sąd nowszej szkoły redakcji postanowienia działowego, zgodnie z którą sąd ma obowiązek oddalić roszczenie w sentencji).

2.2.2. Sprawy pracownicze

Złagodzenie wymogu sięgania po instytucję uzupełnienia wyroku (art. 351 § 1 KPC) dla otwarcia drogi do zaskarżenia wyroku apelacją widoczne jest też w sprawach pracowniczych (rozpoznawanych w procesie).

W postanowieniu z 13.11.2014 r. SN dopuścił możliwość zaskarżenia apelacją wyroku, mocą którego przyznana została odwołującemu się pracownikowi renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w miejsce dochodzonej przez niego renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i w którym to wyroku zabrakło oddalenia dalej idących roszczeń. Sąd Najwyższy wskazał, że: „Nie występuje brak przedmiotu zaskarżenia apelacją w sprawie z odwołania ubezpieczonego od decyzji organu rentowego odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli wyrok sądu pierwszej instancji rozstrzyga o prawie do renty, jej rodzaju (całkowita lub częściowa) oraz czasokresie przysługiwania (stała lub okresowa) i nie zawiera orzeczenia o oddaleniu odwołania co do nieuwzględnionych żądań zgłoszonych w tym zakresie przez odwołującego się. Przyznanie takim wyrokiem renty okresowej z tytułu częściowej

¹³ A. Stempniak, Postępowanie w sprawach o dział spadku, Legalis 2022.